

УДК 908:372.48

ББК 26.891 (4Укр-2 Біла Церква)

К 78

ЛШ(53) Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева.
17 грудня 2020 р. – Біла Церква, 2021. – 55 с.

Редакційна колегія:

Діденко Л.М., кандидат історичних наук, директор Білоцерківського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України;

Петренко В.В., заступник директора з наукової роботи Білоцерківського краєзнавчого музею;

Чернецький Є.А., кандидат історичних наук, завідувач відділу інформаційно-краєзнавчої роботи Білоцерківської міської ЦБС, старший науковий співробітник БКМ;

Поплавська С.П., завідувача науково-методичним відділом Білоцерківського краєзнавчого музею.

На обкладинці: Білоцерківська гімназія. Фото Дубовика.
Кінець XIX поч. XX ст.

ЗМІСТ

I. Оргкомітет	3
II. Журнал "Читань"	4
III. Матеріали	
<i>Євген Чернецький.</i> Ідея відкриття в Білій Церкві католицької школи (1798 р.).....	5
<i>Олексій Стародуб.</i> З приводу дати народження математика, академіка Юрія Линника.....	7
<i>Олександр Ярмола, Катерина Велика.</i> Лектор Білоцерківського сільськогосподарського технікуму Антон Лукич Янушкевич.....	10
<i>Світлана Цехмістренко, Олександр Мартиненко, Олена Поліщук.</i> Невідомі сторінки з історії викладання предмета «Хімія» у БНАУ (до 100-річчя кафедри хімії).....	16
<i>Володимир Бондар.</i> Правозахисник, науковець, педагог Вадим Пеньківський (1932–2020).....	29

Оргкомітет

Загальна рада:

Людмила Діденко, голова, кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України, директор музею

Вікторія Петренко, заступник директора музею з наукової роботи

Євген Чернецький, кандидат історичних наук, завідуючий відділом інформаційно-краєзнавчої роботи Білоцерківської міської ЦБС, старший науковий співробітник БКМ

Видавничий комітет:

Людмила Діденко, редактор

Вікторія Петренко, відповідальний за макет

Євген Чернецький, відповідальний за текст

Світлана Поплавська, комп'ютерна верстка та дизайн

ГОДЪ, ЧАСТЬ ПЕРВАЯ, Ѡ РОДИВШИХСЯ.

Званіє, вік, вітчизно і фамілія воспріємниківъ.	Кто совершалъ таинство крещенія.	Ръкоприкладство свидѣ- телей записи по желанію.
<i>М. Успенъ Крестовъ креститъ: Иванъ Захаровичъ Тиминъ, Владимиръ Ивановичъ Ивановъ, Кузьминъ, убога Свѣтлицинъ, Сергій Семеновъ Старшій, мисдръ сельскаго банка Маратъ, Александръ Федоровъ.</i>		

Фото 1. Метричний запис про народження та хрещення Юрія Линника.

Олександр Ярмола,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри теоретико-правових
та соціально-гуманітарних дисциплін БНАУ
Катерина Велика,
асистент кафедри іноземних мов БНАУ

**Лектор Білоцерківського сільськогосподарського технікуму
Антон Лукич Янушкевич**

Доля пов'язала Антона Лукича Янушкевича з Білоцерківським сільськогосподарським технікумом⁸. Тут він працював протягом 1920-х – поч. 1940-х років. Проте, його життєвий шлях і, зокрема білоцерківський період життя, мало висвітлені у сучасній історичній та краєзнавчій літературі⁹.

⁸ У 1929 році технікум було перейменовано у сільськогосподарський інститут [3, с. 70].

⁹ Так, наприклад, відомості про А.Л. Янушкевича відсутні у таких великих працях: 1) Власенко В. М., Молоцький М. Я., Павловський Ю. О., Кашкін Б. Й. Білоцерківський державний сільськогосподарський інститут: 75 років: Минуле і сучасне. Київ: Урожай, 1995. 272 с.; 2) Власенко В. М., Стародуб О. В.,

ЛІІІ(53) Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева

У Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВ України) у фонді Народного комісаріату освіти зберігається особова справа Антона Лукича Янушкевича [1]. Із матеріалів справи ми можемо отримати досить повну інформацію про його освітньо-професійну діяльність до початку 1930-х років.

Важливими біографічними документами вищезгаданої особової справи є власноручно написані Антоном Лукичем «Короткий життєпис» [1, арк. 4-4 зв.] та «Автобіографія» (21.04.1928 р.) [1, арк. 18.]. З них ми дізнаємося, що А.Л. Янушкевич народився 7 липня 1893 року¹⁰ в с. Кирилівці Звенигородського повіту на Київщині. Батько був кваліфікованим робітником і служив усе життя машиністом у маєтку Терещенка.

Фото 2. Київський комерційний інститут. 1912–1914 роки.

Чернецький Є. А. Білоцерківський аграрний університет: від витоків до сьогодення. Біла Церква, 2005. 224 с.

¹⁰ Дату народження 7 липня 1893 р. – А.Л. Янушкевич зазначає у власноручно написаній «Автобіографії» (датована 3 листопад 1929 р.) [1, арк. 18], а також у «Витязі з трудового списку» (датований 21 квітня 1928 р.) [1, арк. 19 зв.].

ЛІІІ(53) Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева

Середню освіту отримав в Уманській школі садівництва та хліборобства (закінчив у 1913 році)¹¹, вищу – у Київському комерційному інституті на економічному факультеті (*фото 2*) (закінчив у 1918 році). У зв'язку зі скрутним матеріальним становищем під час навчання в інституті змушений був влаштуватися на роботу на посаду дільничного агронома в Уманське земство (з 1 лютого 1915 року до 1 квітня 1916 року) [1, арк. 4, 19].

З 1 квітня 1917 по 1 березня 1918 року працював на посаді агронома у Звенигородській земській та у продовольчій управах, після чого поїхав до Києва «тримати державний іспит» [1, арк. 4].

У наступні роки (з 1 жовтня 1918¹² по 1 березня 1920 року) працював інструктором по кооперації у Центральному сільськогосподарському кооперативному союзі («Централ») ¹³ (з 1 жовтня 1918 по 1 березня 1920 року) та інших кооперативних організаціях.

З 1 червня 1921 року – на педагогічній роботі: на посаді керуючого і лектора технікуму (с. Козацьке на Звенигородщині). Після закриття технікуму – лектор з економічних дисциплін на Кирилівських педагогічних курсах (1 жовтня 1922 р. – 1 березня 1923 р.).

З 1 березня 1923 року по 1 березня 1926 року він працює у Білоцерківському сільськогосподарському технікумі¹⁴ на посаді завідувача шкільного агрогосподарства та лектором сільськогосподарських економічних дисциплін [4, арк. 53], а також є членом правління технікуму. У цей же час він є членом Планової комісії при Білоцерківському окружному виконавчому комітеті (ОВК).

---

¹¹ Див. на сайті Уманського національного університету садівництва: «Список учеников, окончивших курс в Главном училище садоводства и в Уманском училище земледелия и садоводства с 1900 по 1921 год».

<https://www.udau.edu.ua/ua/departments/museum/nashi-vipuskniki/vipuskniki-1900-1921-rokiv.html>

¹² У «Даних про проходження служби» (1930 п.) вказана дата 1 вересня 1918 р.

¹³ Центральний Український Сільськогосподарський Кооперативний Союз (Централ) – кооперативний союз, який із жовтня 1915 року мав назву «Київське центральне сільськогосподарське товариство», а з 2 січня 1918 року отримав статус Всеукраїнської кооперативної спілки. Активно діяв до 1920 року. (Марочко В.І. Сільськогосподарська кооперація.

http://www.history.org.ua/?termin=Silskohospodarska_kooperatsiia)

¹⁴ Білоцерківський сільськогосподарський технікум був утворений в 1920 році [2, с. 7].

ЛІІІ(53) Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева

29 січня 1926 року Антон Лукич пише заяву з проханням надати йому посаду в іншому технікумі відповідно до напрямку його діяльності – адміністративно-господарська та лекційна справа (по циклу економічних сільськогосподарських дисциплін). При цьому він зазначає, що має загальний «службовий» стаж – десять років. З них: півтора роки працював дільничним агрономом, три роки – у кооперації, чотири з половиною роки – у профосвіті (з них три роки – у Білоцерківському сільськогосподарському технікумі) [1, арк. 2].

Прохання А.Л. Янушкевича було задоволено. З 23 березня 1926 року він був переведений у м. Харків і призначений на посаду інспектора медичної освіти Упрофосу, а з 26 травня того ж року – переведений на посаду інспектора сільськогосподарської освіти [1, арк.13].

В «Анкетному листку відповідального робітника» [1, арк. 5-5 зв.], який Антон Лукич заповнив під час роботи в Харкові на посаді інспектора сільськогосподарської освіти, про «причини звільнення з останнього місця служби» повідомляє: «*Бажання працю на провінції в однім місці (3 роки) замінити працею в великім культурнім місті*» [1, арк. 5 зв.].

З 1 жовтня 1926 року А.Л. Янушкевич був звільнений з посади інспектора сільськогосподарської освіти за власним бажанням [1, арк.13].

Як зазначає Антон Лукич в «Автобіографії»: «... в зв'язку з відсутністю помешкання мусів 15 вересня 1926 р. залишити працю в Харкові і виїхав до Миколаїва на посаду інспектора кооперативного кредиту при Миколаївській Філії Українбанку. 1 квітня 1927 року¹⁵, коли утворився Окружний Сельбанк – мені запропонували посаду інспектора с.г. кредиту» [1, арк.18]. Протягом декількох років А.Л. Янушкевич працює у «Сельбанку» на різних посадах¹⁶.

1 листопада 1929 року Антон Лукич перейшов на роботу до Білоцерківського політехнікуму на посаду лектора с.-г. кооперації, рахівництва та завідувача агрокультурної роботи [1, арк.18, 19].

---

¹⁵ За іншою інформацією – з 8 квітня 1927 року [1, с. 19].

¹⁶ 1 листопада 1928 року – «*призначено старш. інспектором Сельбанку з наданням права другого підпису від Сельбанку*»; 20 травня 1929 року – «*член правління Сельбанку і зав. Фін. операц. відділом*»; 26 червня 1929 року – «*інспектор-плянщик Миколаївськ. Сельбанку*» [1, с. 19].

ЛІІІ(53) Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева

У листі до Білоцерківського сільськогосподарського політехнікуму від 20 квітня 1930 року завідувач облікрозподілу Петруленко повідомляв, що А.Л. Янушкевич «у межах кошторису на 29/30 навч. рік: призначається на посаду в.о. штатн. виклад. 1-ї групи кооперації та рахівництва з 1-го листопаду 1929 року, до визначення кваліфікації» [1, арк. 14], а також «призначається на посаду помдиректора технікуму з 18-го січня 1930 року» [1, арк. 15].

Антон Лукич Янушкевич продовжував працювати в Білоцерківському інституті до початку липня 1941 року¹⁷. Про це свідчать спогади академіка А.М. Гродзінського про перші дні після нападу Німеччини на Радянський Союз. Андрій Михайлович, зокрема, згадує, що під час евакуації на човнах по річці Рось з Білої Церкви¹⁸ серед групи викладачів і співробітників інституту та їхніх сімей був і Антон Лукич Янушкевич [5, с. 34, 36, 37, 40, 44].

Як склалася подальша доля А.Л. Янушкевича, на сьогодні нам невідомо.

Використані джерела:

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВ України). Ф. 166. Оп. 12. Спр. 9003.
2. Власенко В. М., Молоцький М. Я., Павловський Ю. О., Кашкін Б. Й. Білоцерківський державний сільськогосподарський інститут: 75 років: Минуле і сучасне. Київ: Урожай, 1995. 272 с.
3. Власенко В. М., Стародуб О. В., Чернецький Є.А. Білоцерківський аграрний університет: від витоків до сьогодення. Біла Церква, 2005. 224 с.
4. Ярмола О. В. Навчальна і виховна робота в Білоцерківському сільськогосподарському технікумі у першій половині 1920-х років. Ярмола О. В., Велика К. І. Сьомі Бердяєвські читання: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.: (БНАУ, 7 червня 2019 р.). Біла Церква, 2019. С. 52–54. <http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/3195>
5. Архів академіка А. М. Гродзінського. Інтродукція рослин. 2001. № 1–2. С. 31–48. http://nbuv.gov.ua/UJRN/IR_2001_1-2_6

---

¹⁷ Невідомо, постійно чи з перервами.

¹⁸ Човни відплили з 5 на 6 липня [5, с. 33–34].

Додаток

Копія.

Диплом

Дан сей диплом Янушкевичу Антонию Лукичу, вероисповедания православного, прослушавшему полный курс наук в Киевском Коммерческом Институте по экономическому факультету, в том, что он, Янушкевич, подвергался курсовым испытаниям по нижеследующим предметам: по богословию – пять. По группе экономических наук: по теории политической экономии – четыре, по истории политической экономии – пять, по истории хозяйственного строя Западной Европы – четыре, по истории хозяйственного строя России – пять, по статистике – пять. По группе юридических наук: по энциклопедии права – пять, по русскому государственному праву – четыре, по гражданскому праву – четыре, по финансовому праву – пять, по гражданскому процессу – три, по международному праву (общий курс) – четыре, по международному праву – (специальный курс) – четыре, по административному праву – четыре. По описательному товароведению – пять.

По новой всеобщей истории, новой русской истории и коммерческой арифметике подвергался коллоквиуму. По теории политической экономии, статистике и гражданскому праву выполнил практические занятия. По новому языку: по немецкому – читает и переводит отлично.

На основании утвержденного в 3 день июня месяца 1912 г. Положения о Киевском коммерческом институте и правил, утвержденных г. Министром торговли и промышленности 16 мая 1913 года, – он Янушкевич, подвергался в октябре и ноябре месяцах 1918 г. окончательным экзаменам в Испытательной комиссии: по экономической политике – пять, экономической географии – четыре, торговому праву – четыре, счетоведения (общему) – пять, городскому земскому хозяйству с оценочной статистикой – четыре.

По сему на основании с. 27 утвержденного в 3 день июня месяца 1912 г. Закона об установлении Положения о Киевском коммерческом институте г. Янушкевич определением Испытательной комиссии при Экономическом факультете, состоявшимся 8 ноября 1918 года, и одобренным Советом института 21 февраля 1919 года удостоен звания кандидата экономических наук второго разряда.

На основании закона от 29 июня 1914 года лицам, окончившим курс наук в Киевском коммерческом институте предоставляются права на чинопроизводство: окончившим со званием кандидата

ЛІІІ(53) Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева

экономических наук по первому разряду – чин X класса и по второму разряду – чин XII класса при поступлении на государственную службу.

Указанными правами пользуются лица, окончившие курс Киевского коммерческого института при действии утвержденного 3 июня 1912 года положения о Киевском коммерческом институте (Сообщение Учебного отдела Министерства торговли и промышленности от 15 июля 1914 года за №1783 на имя и.о. ректора Киевского коммерческого института).

В удостоверение сего и дан сей диплом г. Янушкевичу за надлежащими подписями и приложением печати Киевского коммерческого института.

Октября месяца 10 дня 1919 года №1801.

М.П. Ректор Киевского коммерческого института, профессор /
подпись.

И.Д. Декана Экономического факультета, профессор / подпись.

Правитель дел /подпись/.

(печатка Білоцерківського С.-Г. Політехнікуму)

З оригіналом згідно (підпис) [1, арк. 17].

---

*Світлана Цехмістренко, д-р с.-г. наук,
професор, зав. кафедри хімії БНАУ;*

*Олександр Мартиненко, редактор 1-ої
категорії історико-краєзнавчої роботи БМЦБС;
Олена Поліщук, старший лаборант музею БНАУ.*

Невідомі сторінки з історії викладання предмета «Хімія» у БНАУ (до 100-річчя кафедри хімії)

Не встигла пройти Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 100-річчю створення кафедри хімії Білоцерківського НАУ,¹⁹ як були знайдені нові факти, події, постаті, що стосувалися цієї теми.

10 вересня 1847 року в стінах нинішнього університету була відкрита Білоцерківська класична гімназія, в якій викладали більше

---

¹⁹ Конференція пройшла в онлайн режимі 14–15 травня 2020 року в БНАУ та була присвячена 100-річчю створення кафедри хімії та 90-річчю від дня народження академіка Кононського О. І.